

У результаті проведених вимірювань виявили певні закономірності в ступені забруднення тих чи інших видів лікарської рослинної сировини. На підставі проведених досліджень та результатів аналізу лікарської рослинної сировини різних видів з територій із помірним і підвищеним рівнем радіонуклідного забруднення, а також з відносно екологічно чистих територій ми виявили наступні закономірності:

- рослини з великими листовими поверхнями поглинають більше радіонуклідів, ніж рослини з меншою листовою поверхнею (мати-й-мачуха — 3.01 нКі/кг та череда три роздільна — 2.98 нКі/кг). Означені результати є підтвердженням того, що морфолого-анатомічна будова рослини відіграє суттєву роль в накопиченні радіонуклідів;
- рівень забруднення залежав від рівня змочуваності листя дощовою водою (подорожник великий, маючи гладку листову поверхню, затримує меншу кількість радіоактивних часток, що опадають разом з дощовими краплями, тоді як кропива дводомна, маючи опушене листя, поглинає більшу їх кількість);
- рівень забруднення плодів та насіння, що закриті в оплодині, нижчий від рівня забруднення інших частин рослини, що контактують із забрудненим ґрунтом, пилом та аерозолями.

Отже, проведені експериментальні дослідження дозволяють зробити наступні практичні висновки про необхідність проводити обов'язковий радіологічний контроль лікарської рослинної сировини, яку збирають в природних умовах та використовувати лікарську рослинну сировину з підвищеним вмістом радіонуклідного забруднення у вигляді лікарських форм і препаратів, з метою її часткового очищення при переробці.

Література

1. Трофіменко В.М. Чорнобиль. Україна на межі ХХІ сторіччя. — К.: Урожай, 1999. — 390 с.
2. Гусев Н.Г. Справочник по радиоактивным излучениям и защите — М.: Медицина, 1956. — 465 с.
3. Основы сельскохозяйственной радиологии / Б.С. Пристер, Н.А. Лошилов, О.Ф. Немец. — К.: Урожай, 1988. — 256 с

ЛУЧНІ ПРЕДСТАВНИКИ АЙСТРОВИХ РОСЛИН ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

*Орлова Л.Д., Двірна Т.С., Гринюк О.С., Скакун Т.Ю.
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

Як відомо, надзвичайно велику роль в існуванні всього живого відіграють рослини, тому що вони є джерелом життя. Зелені поселенці, а саме лучні айстрові рослини, які нами вивчаються, завойовують численні площі по всій Україні та займають безліч природних комплексів. Різноманітність їх флористичного складу та важливість використання цих рослин у багатьох галузях промисловості обумовлюють актуальність вивчення даних представників рослинного світу.

Взагалі родина Айстрові, яка стала об'єктом наших досліджень,

представлена у флорі України 1300 родами, які об'єднують понад 20-25 тис видів, поширених майже по всій земній кулі [1].

Нами було проведено дослідження лучних айстрових рослин Глобинського (околиці с. Попівка, заплавні луки)), Новосанжарського (околиці смт Нові Санжари, заплавні луки)) та Полтавського районів (околиці м. Полтави, заплавні і суходільні луки). Основною метою нашого дослідження було встановлення видового складу та з'ясування значення лучних айстрових рослин у народному господарстві і шляхи використання цієї групи рослин.

У ході обстежень луків околиць Глобинського, Новосанжарського та Полтавського районів нами було виявлено і зібрано 41 вид лучних айстрових рослин, які відносяться до 24 родів. По декілька видів мали роди: волошка, полин, деревій, ромашка, цикорій та кульбаба. Решта родів були малочисельними (будяк, жовтий осот, жовтозілля, лопух, любочки, мати-й-мачуха, нечуй-вітер, нетреба, осот, пижмо, роман, сідач, цмин та ін.).

Серед вивчених лучних айстрових рослин нами виявлено: 41 вид кормових, 25 видів лікарських, 4 види харчових, 16 видів медоносних, 5 видів ефіроолійних та 6 видів декоративних рослин.

Досліджувані представники родини Айстрові відіграють надзвичайно важливу роль у житті людини. Вивчені лучні айстрові володіють цінними лікувальними властивостями. Так, наприклад, види деревію в науковій медицині використовують при лікуванні хвороб кишково-шлункового тракту, зовнішніх кровотечах; полини застосовують як засіб, що стимулює діяльність травних органів і підвищує апетит, мають антианемічні властивості; кульбаба лікарська — жовчогінний засіб; препарати з цикорію дикого регулюють обмін речовин, заспокоїливо впливають на нервову систему; цмин пісковий рекомендують при запаленні нирок, сечового міхура. Отже, наведені приклади вказують на те, що переважна більшість рослин застосовується при лікуванні порушень функціонування системи травного тракту [2].

Щодо медоносів, то досить поширена кульбаба лікарська займає почесне місце серед цієї категорії лучних айстрових рослин, має велику кількість пилку, багатого на білки. Мед з кульбаби густий, швидко кристалізується від яскравого жовтого до темно-янтарного кольору. Медопродуктивність 4,3 кг/га. Підбіл звичайний — один з найпоширеніших медоносів і пилконосів, медопродуктивність — до 18 кг/га. Нечуй-вітер — посередній літній медонос, квітки охоче відвідують бджоли, хоча медопродуктивність незначна. Череда — медоносна рослина, яка належить до пізніх медоносів. У групу добрих медоносів входять материнка звичайна, гірчак перцевий, види конюшини, шавлія лучна, пижмо звичайне та інші [3].

Кількість виявлених харчових айстрових рослин незначна, але має важливе значення. Наприклад, свіжі листки кульбаби лікарської придатні для салатів після попереднього вимочування у солоній воді, їх можна маринувати в оцті та добавляти до овочевих страв як приправу. Досить цікавим представником є полин гіркий, який використовують у лікєро-горілчаному виробництві, при варінні пива замість хмелю [3].

Переважна більшість поширених айстрових рослин є кормовими. Так, цмин пісковий на пасовищах охоче поїдають вівці, кози, особливо до початку цвітіння. Полин гіркий поїдається тваринами, збуджує апетит і поліпшує травлення, але надає молоку гіркого присмаку. До кормових

належать також цмин пісковий, череда поникла, види конюшини, види люцерни та інші [2].

Нами виявлено декілька видів ефіроолійних представників таких як: деревій майжезвичайний, пижмо звичайне, полин гіркий, полин австрійський. Наприклад, у квітках пижма звичайного міститься ефірна олія (0,8%), алкалоїди, гіркі і дубильні речовини, органічні кислоти, смола. Вся рослина полину гіркого містить до 2% ефірних олій, що мають темно-зелене забарвлення, а до їх складу входить отруйний кетон-туйон, спирти, азулен, ефіри оцтової та ізовалеріанованої кислот. Ефірні олії використовують не тільки в харчовій промисловості, а й у медицині [2].

Слід також відмітити декілька видів декоративних рослин, до яких відносяться такі: цмин пісковий, золотушник звичайний та інші.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження було встановлено, що видова насиченість айстрових представників на вивчених луках значна. Це можна пояснити різними умовами зростання та площею. На вивчених луках Глобинського, Новосанжарського та Полтавського районів наявні різні типи лук, що і зумовлює широкий спектр щодо використання видового фонду флори у практичній діяльності і житті людини.

Література

1. Григора І. М., Солоха В. А. Рослинність України. — К. : Фітосоціологічний центр, 2005. — 451 с.
2. Зінченко С. І. Кормовиробництво. — К. : Вища школа, 1994. — 425 с.
3. Кияк Г. С. Луговодство. — К.: Высшая школа, 1986. — 347 с.

БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА МОРФОЛОГІЯ ЛУЧНИХ РОСЛИН ЗАПЛАВНИХ ЛУК

*Орлова Л.Д., Кириленко Я.М., Канівець Є.В.
Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка*

У зв'язку з тим, що природних лучних біогеоценозів, які б не знали впливу людини, залишається дуже мало, то першочерговим завданням, на наш погляд, є вивчення їх як еталонів для прискорення відновлення і конструювання найбільш сталих і перспективних екосистем (в даному випадку лучних). Оскільки луки характеризуються широким застосуванням у сільському господарстві, то до головних завдань лучного кормовиробництва належить виробництво сіна і пасовищної трави на основі правильного використання і поліпшення природних кормових угідь. Тому детальне і поглиблене вивчення лучних рослин (їх біології, морфології, екології та ін.) є необхідною умовою у реалізації даного питання, що, в свою чергу, і визначило напрямок наших досліджень.

Нами були обстежені лучні угіддя околиць с. Мусіївки Хорольського району Полтавської області. Ми розглянули ряд питань, що стосувалися з'ясування систематичного положення і морфології лучних рослин (вони являються ключовими ознаками при вивченні лучних рослин).